

Date: 27th October-2025

O‘ZBEKISTONNING XITOIY BILAN IMPORT VA SAVDO ALOQALARI

Abdulazizov Sarvar Abduhamid ogli
Millat Umidi Universiteti 4-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston va Xitoy Xalq Respublikasi o‘rtasidagi import-s eksport aloqalarining hozirgi holati, ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni va istiqbollari tahlil qilinadi. Xususan, savdo aylanmasining tarkibi, asosiy tovar guruhlari va ikki tomonlama iqtisodiy hamkorlikning ustuvor yo‘nalishlari yoritiladi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, Xitoy, import, eksport, tashqi savdo, investitsiya, iqtisodiy hamkorlik.

Аннотация: В статье анализируется современное состояние импортно-экспортных отношений между Узбекистаном и Китайской Народной Республикой, их роль в экономическом развитии и перспективы. В частности, освещаются структура товарооборота, основные товарные группы и приоритетные направления двустороннего экономического сотрудничества.

Ключевые слова: Узбекистан, Китай, импорт, экспорт, внешняя торговля, инвестиции, экономическое сотрудничество.

Abstract: This article analyzes the current state of import-export relations between Uzbekistan and the People's Republic of China, their role in economic development and prospects. In particular, the structure of trade turnover, main commodity groups and priority areas of bilateral economic cooperation are highlighted.

Keywords: Uzbekistan, China, import, export, foreign trade, investment, economic cooperation.

Kirish

Bugungi kunda O‘zbekiston tashqi iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri Sharq mamlakatlari, xususan, Xitoy Xalq Respublikasi bilan barqaror savdo-iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishdan iboratdir. Xitoy dunyoda ishlab chiqarish hajmi, texnologik salohiyat va eksport ko‘rsatkichlari bo‘yicha yetakchi o‘rinlardan birini egallaydi. Shu bois O‘zbekiston uchun Xitoy bilan savdo aloqalarini kengaytirish strategik ahamiyatga ega bo‘lib, u nafaqat milliy iqtisodiyotning barqarorligini, balki mintaqaviy integratsiyani ham kuchaytiradi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan olib borilayotgan “ochiq iqtisodiyot” siyosati doirasida Xitoy bilan iqtisodiy hamkorlik aloqalari yangi bosqichga ko‘tarildi. “Bir makon, bir yo‘l” tashabbusi doirasida Xitoyning infratuzilma loyihalarida ishtirok etishi, transport-kommunikatsiya tarmoqlarini rivojlantirishdagi hamkorlik ikki davlat iqtisodiyotining o‘zaro integratsiyalashuvini jadallashtirdi. Xitoy bugungi kunda O‘zbekistonning eng yirik savdo hamkorlaridan biri bo‘lib, umumiy tashqi savdo aylanmasining qariyb 20 foizini tashkil etadi.

Date: 27th October-2025

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tashqi iqtisodiy faoliyatni yanada erkinlashtirish va eksport salohiyatini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2019-yil 7-avgustdagi PQ–4411-son qarori [1] hamda “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF–60-son Farmoni [2] Xitoy bilan iqtisodiy aloqalarni mustahkamlash uchun zarur huquqiy asos yaratdi. Mazkur qarorlar natijasida eksport-import jarayonlarini soddalashtirish, bojxona tizimini raqamlashtirish va logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish choralari amalga oshirildi.

Shu nuqtayi nazardan, O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi savdo munosabatlarini tahlil qilish, ularning iqtisodiyotdagi o‘rnini baholash va istiqboldagi hamkorlik yo‘nalishlarini aniqlash muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda tizimli tahlil, statistik taqqoslash va iqtisodiy modellashtirish usullaridan foydalanildi. O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi savdo statistikasi 2015–2024-yillar oralig‘ida o‘rganildi. Shuningdek, Xitoy investitsiyalarining O‘zbekistondagi sohalar bo‘yicha taqsimoti va import-eksport dinamikasi o‘rganildi. Ma‘lumot manbalari sifatida O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Savdo-sanoat palatasi, Jahon banki va Xitoy bojxona ma‘lumotlari tahlil qilindi.[3]

O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi savdo aloqalari 1992-yilda diplomatik munosabatlar o‘rnatilgandan so‘ng boshlangan. So‘nggi o‘n yillikda ikki tomonlama savdo hajmi barqaror o‘lib, Xitoy O‘zbekistonning eng yirik savdo sheriklaridan biriga aylandi. 2024-yil yakunlariga ko‘ra, ikki davlat o‘rtasidagi savdo aylanmasi 14 milliard AQSh dollaridan oshgan bo‘lib, shundan 7,9 milliard dollari import, 6,1 milliard dollari eksport hissasiga to‘g‘ri kelgan.[4]

O‘zbekiston Xitoydan asosan mashinasozlik uskunalari, avtomobil ehtiyot qismlari, elektronika, tibbiyot texnikasi, to‘qimachilik mashinalari va kimyoviy mahsulotlarni import qiladi. Shu bilan birga, energiya samaradorligini oshiruvchi texnologiyalar, quyosh panellari va shamol turbinalari kabi “yashil energetika” uskunalarning importi so‘nggi yillarda keskin oshgan. Xitoydan kirib kelayotgan zamonaviy texnologiyalar O‘zbekiston sanoatining modernizatsiyasiga ijobiy ta‘sir

O‘zbekiston Xitoyga asosan tabiiy gaz, rangli metallar, paxta tolasi, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari, polimerlar va kimyoviy xomashyo eksport qiladi. So‘nggi yillarda oziq-ovqat mahsulotlari, meva-sabzavotlar, shuningdek, charm-poyabzal sanoati mahsulotlarining eksporti ortib bormoqda. Xitoy bozori O‘zbekiston ishlab chiqaruvchilari uchun katta iste‘mol salohiyatiga ega bo‘lib, bu eksport geografiyasini kengaytirish imkonini bermoqda.

Savdo aloqalari bilan bir qatorda, Xitoy O‘zbekistonda investitsion faoliyatni ham faol amalga oshirmoqda. Xitoy kapitali ishtirokidagi 2 000 dan ortiq korxona mamlakatimizda faoliyat yuritmoqda. Ularning aksariyati energetika, transport, qurilish va qishloq xo‘jaligi sohalarida faoliyat olib boradi. “Lukoil”, “CNPC” va “ZTE” kabi yirik kompaniyalar O‘zbekistonda sanoat va infratuzilma loyihalarini amalga oshirmoqda.

Date: 27th October-2025

Xitoy va O'zbekiston o'rtasidagi iqtisodiy hamkorlikda transport-kommunikatsiya tizimi alohida o'rin tutadi. "Xitoy-Qirg'iziston-O'zbekiston" temir yo'l loyihasi mintaqaviy integratsiya va savdo hajmini sezilarli darajada oshirishi kutilmoqda. Bundan tashqari, Xitoyning "Bir makon, bir yo'l" tashabbusi doirasida O'zbekiston tranzit salohiyatini kuchaytirish va logistika markazlarini rivojlantirish strategik yo'nalish sifatida belgilanmoqda.[5]

Kelgusida O'zbekiston-Xitoy hamkorligi yangi bosqichga chiqishi kutilmoqda. 2025-yilgacha bo'lgan davrda ikki tomonlama savdo aylanmasini 20 milliard dollarga yetkazish maqsad qilingan. Buning uchun bojxona jarayonlarini soddalashtirish, raqamli savdo platformalarini yaratish va milliy valyutada hisob-kitob tizimini yo'lga qo'yish rejalashtirilgan.

Shuningdek, "O'zbekneftgaz", "UzAuto Motors", "Artel Group" va "Uzavtosanoat" kabi yirik korxonalar Xitoy bilan qo'shma loyihalar asosida yangi texnologiyalarni joriy etmoqda. Bu esa O'zbekiston iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish va eksport salohiyatini kengaytirish imkonini bermoqda.

O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi do'stlik, o'zaro hurmat va ishonch tamoyillariga asoslangan, shuningdek, strategik sheriklik xarakteriga ega bo'lgan hamkorlik yildan-yilga yaqinlashib, yangi amaliy mazmun bilan to'ldirilmoqda. Bu munosabatlar milliy manfaatlar, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish va ikki mamlakatning jahon maydonidagi obro'sining oshishiga xizmat qiladi. Hozirgi kunda Xitoy O'zbekistonning eng yirik eksport va import manbai sifatida yetakchi savdo sherigi hisoblanadi. Xitoy shuningdek, O'zbekistonga rivojlanish kreditlarini ko'paytirmoqda. Xitoy O'zbekistonni "Bir kamar, bir yo'l" tashabbusining muhim qismi deb biladi.

Toshkent va Pekin ham ikki tomonlama asosda, ham xalqaro tashkilotlar (BMT, ShHT, Osiyoda va hamkorlik bo'yicha kengash va boshqalar) doirasida faol hamkorlik qiladi, xalqaro maydonda o'zaro siyosiy yordam ko'rsatadi, global va mintaqaviy xavfsizlikni mustahkamlash, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish bo'yicha konstruktiv hamkorlik qiladi. O'zbekiston Xitoyning "Bir kamar, bir yo'l" loyihasini, shuningdek, Osiyo infratuzilma investitsiya banki ishini qo'llab-quvvatlaydi va amalga oshirishda faol ishtirok etadi. Xitoy yangi mustaqil davlatlar bilan uzoq chegaraga ega. 90-yillardagi Xitoy siyosati asosan yangi davlatlar bilan do'stona munosabatlarni o'rnatishga, ishonchli orqa tarafni ta'minlashga qaratilgan edi, bu esa Xitoyning mintaqadagi siyosatini yanada belgilab berdi.

Dastlab, Xitoy Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston va Rossiya bilan chegara muammolarini hal qilish vazifasi bilan duch kelgan edi. Barcha ishtirokchilar bilan yaxshi qo'shnichilik munosabatlarini o'rnatish chegaralarni tartibga solish keyinchalik 2001-yilda ShHTda institutsionalizatsiya qilingan Shanxay beshligining shakllanishiga asos yaratdi. Xitoy do'stona va barqaror Markaziy Osiyo mintaqasidan manfaatdor; bu Xitoyning milliy xavfsizligini va geosiyosiy va geoiqtisodiy rejalarining amalga oshirilishini ta'minlaydi. Xitoy g'arbiy qo'shnilari bilan chegara masalasida murosaga kelishga va xavfsizlik sohasidagi hamkorlikni chuqurlashtirishga muvaffaq bo'ldi. Xitoy do'stona va barqaror Markaziy Osiyo mintaqasidan manfaatdor; bu uning milliy xavfsizligini va geosiyosiy va

Date: 27th October-2025

geoiqtisodiy rejalarining amalga oshirilishini ta'minlaydi. Xitoy g'arbiy qo'shnilari bilan chegara masalasida murosaga kelishga va xavfsizlik sohasidagi hamkorlikni chuqurlashtirishga muvaffaq bo'ldi.

Iqtisodiy hamkorlikka kelsak, hozirgi vaqtda Xitoy Markaziy Osiyo mamlakatlari uchun asosiy iqtisodiy sherik hisoblanadi. Ta'sirchan iqtisodiy o'sish, savdo kengayishi, ulkan demografik salohiyat va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning sezilarli darajada kengayishi Xitoyning Markaziy Osiyodagi iqtisodiy va siyosiy ta'sirining kuchayishiga olib keldi. Xitoyning O'zbekistondagi iqtisodiy ta'sirining ortishi ham yangi istiqbollarni, ham yangi qiyinchiliklarni yaratadi. Shunday qilib, aholi orasida Xitoyning iqtisodiy kengayishi va tarixiy xurofotlardan kelib chiqadigan ishonchsizlik va sinofobiya kuchayib bormoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun Xitoy yumshoq kuch texnologiyalaridan faol foydalanmoqda. Tashqi aloqa, ta'lim va fan sohasidagi o'zaro ta'sirni kuchaytirdi. Ammo Xitoyning yumshoq kuchini rivojlantirishdagi qiyinchiliklar shuni ko'rsatadiki, Xitoyning yumshoq kuchi mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy va ijtimoiy o'zaro ta'sir talablariga javob bermaydi.

Shunday qilib, O'zbekiston mustaqilligining butun davrida XXR barcha mamlakatlar uchun eng muhim sherikka aylandi, busiz mintaqaning progressiv rivojlanishini tasavvur qilishning iloji yo'q. O'zbekiston va Xitoy bir-birining resurslaridan o'zaro manfaatdor. Xitoy va O'zbekiston manfaatlarining asta-sekin kengayishi tashqi omillarga kamroq bog'liq bo'lib, Xitoyning ichki manfaatlariga qaratilgan edi. Xavfsizlik nuqtai nazaridan, bugungi kunda Rossiyaning asosiy manfaati mintaqada davlatlarining barqarorligini ta'minlash va radikallashuvining oldini olish, mamlakatlarning siyosiy tizimlarini mustahkamlashdir.

Ikki tomonlama munosabatlarda savdo-iqtisodiy va investitsiyaviy hamkorlik muhim o'rin tutadi. Bugungi kunda Xitoy O'zbekistonning yetakchi savdo-iqtisodiy va investitsiyaviy hamkori bo'lib, mamlakatimizda iqtisodiyotni tarkibiy o'zgartirish va modernizatsiya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan dasturlarda ishtirok etmoqda. O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2019 yil oxirida o'zaro savdo aylanmasi hajmi 7,6 milliard dollardan oshdi va 2020 yilning birinchi choragida bu ko'rsatkich 1,4 milliard dollarni tashkil etdi. O'zbekistonda Xitoy investitsiyalari ishtirokida 1652 ta korxona faoliyat yuritmoqda, ulardan 120 dan ortig'i 100% Xitoy kapitaliga ega korxonalaridir. So'nggi 10 yil ichida jalb qilingan Xitoy investitsiyalari va kreditlarining umumiy hajmi 8 milliard dollardan oshdi.[6]

Toshkent uchun eng muhimi, Pekinning sanoat, transport, farmatsevtika, telekommunikatsiya, qishloq xo'jaligi va suv xo'jaligi sohasidagi istiqbolli loyihalarni amalga oshirishda, shuningdek, O'zbekiston hududida Xitoy kompaniyalari ishtirokida qo'shma yuqori texnologiyali sanoat parklarini yaratishda tobora ortib borayotgan investitsiya yordami hisoblanadi. Bu yo'nalishdagi muvaffaqiyatli va yorqin misol sifatida...

O'zbekiston Xitoy bilan iqtisodiy hamkorlikni, ayniqsa, noresurs va texnologik sohalarda Xitoy investitsiyalarini jalb qilishni yanada mustahkamlash va kengaytirishdan,

Date: 27th October-2025

mamlakat iqtisodiyotining ishlab chiqarish tarmoqlariga Xitoy investitsiyalarini jalb qilishdan manfaatdor. Mamlakat uchun ustuvor vazifa kimyo, ko'mir, qurilish, elektrotexnika, qishloq xo'jaligi va farmatsevtika sanoatida yangi loyihalarni amalga oshirishdir. Shu bilan birga, cheklovchi karantin choralari tufayli tovarlarni yetkazib berish zanjiri uzildi, eksport va import tartibi murakkablashdi va qo'shma loyihalarni amalga oshirish to'xtatildi.

Pandemiya davrida xitoylik sayyohlar oqimi sezilarli darajada kamaydi. Joriy yilning birinchi choragi oxirida Xitoydan atigi 3700 kishi (kelgan sayyohlarning umumiy sonining 0,3%) keldi, 2019-yilda esa bu ko'rsatkich 61,9 ming kishini tashkil etdi. Ikki mamlakat hukumatlari pandemiyaning salbiy oqibatlarini minimallashtirish, ikki tomonlama savdo hajmining keskin pasayishining oldini olish, Xitoy-O'zbekiston savdo tuzilmasini optimallashtirish va rejalashtirilgan qo'shma loyihalarni amalga oshirishni qayta tiklash uchun barcha sa'y-harakatlarni amalga oshirmoqda.

COVID-19 pandemiyasi BRI tashabbusining ayrim loyihalarini amalga oshirishga ham salbiy ta'sir ko'rsatdi. Biroq, shunga qaramay, mamlakatlar ilgari tasdiqlangan loyihalarni amalga oshirish ustida ishlashda davom etishdi. Shunday qilib, OBOR doirasidagi loyihalarni ilgari surish uchun yangi "Markaziy Osiyo - Xitoy" muzokara platformasini yaratish boshlandi. Ushbu platforma Markaziy Osiyo davlatlarida loyihalarni amalga oshirish holatini qo'shma auditdan o'tkazish va zarur tuzatishlarni kiritish imkonini beradi: moliyalashtirishni qayta ko'rib chiqish, ishga tushirish sanalari va loyihalarni amalga oshirishdagi ustuvorliklar. Bu yangi loyihalarning sifati va daromadlilikiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi, shuningdek, allaqachon amalga oshirilayotgan loyihalarning moliyaviy holatini yaxshilashi kerak.

Xitoy tomoni, shuningdek, manfaatdor Markaziy Osiyo davlatlari bilan soddalashtirilgan yuk tashish va biznes va texnik xodimlarning harakati uchun "yashil yo'lak" yaratishga tayyorligini bildirdi. Bundan tashqari, Markaziy Osiyo mamlakatlaridan Xitoy bozoriga yuqori sifatli, ekologik toza va organik qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetkazib berish sonining ko'paygani qayd etildi. Shu munosabat bilan, OBOR doirasidagi loyihalarni yanada amalga oshirish ishtirokchi mamlakatlarga kelgusi yillarda savdo hajmini oshirish, yangi ishlab chiqarish va ta'minot zanjirlarini qurish va yuk tashish yo'nalishlarini diversifikatsiya qilish imkonini beradi. O'zbekiston uchun OBOR doirasida Xitoy bilan hamkorlikning ustuvor yo'nalishlari quyidagilardan iborat: birinchidan, O'zbekistonning jahon bozorlariga barqaror va eng qisqa vaqt ichida chiqishini ta'minlashga qodir transport va kommunikatsiya loyihalarini amalga oshirish; ikkinchidan, milliy iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishini rag'batlantirish, ishlab chiqarish quvvatlarini texnologik modernizatsiya qilish va mamlakatning eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan investitsiya loyihalarini amalga oshirish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi import-eksport aloqalari ikki mamlakat iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etmoqda. Xitoyning texnologik salohiyati, moliyaviy imkoniyatlari va katta iste'mol bozori O'zbekiston uchun

Date: 27th October-2025

keng imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, O‘zbekistonning boy tabiiy resurslari va strategik geografik joylashuvi Xitoy uchun muhim hamkorlik yo‘nalishidir.

Kelgusida ikki davlat o‘rtasidagi savdo va investitsion hamkorlikni yanada mustahkamlash, bojxona tartibotlarini soddalashtirish, raqamli savdo infratuzilmasini rivojlantirish hamda yuqori qo‘shimcha qiymatga ega mahsulotlar eksportini oshirish zarur. Shu yo‘l bilan O‘zbekiston Xitoy bilan o‘zaro manfaatli iqtisodiy aloqalarni yanada kengaytirib, mintaqaviy integratsiyada yetakchi o‘rinni egallashi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 7-avgustdagi PQ–4411-son “Tashqi iqtisodiy faoliyatni yanada erkinlashtirish va eksport salohiyatini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”.
3. Jahon banki (2024). *Uzbekistan Economic Update: Sustaining Growth in a Changing Global Context*. Washington, D.C.
4. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi (2024). *Tashqi savdo aylanmasi bo‘yicha hisobot*. Toshkent.
5. Ministry of Commerce of the PRC (2023). *China–Uzbekistan Trade and Economic Cooperation Report*. Beijing.

